

ПРОЕКТ BG051PO001-3.2.05 «УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ
НА СИСТЕМАТА ЗА ИНСПЕКТИРАНЕ НА ОБРАЗОВАНИЕТО»
Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна
програма “Развитие на човешките ресурси” 2007-2013,
съфинансирани от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инспектиране и оценяване на училищата във Великобритания

*Резюме от проучване
и работни преводи на документи*

 Февруари – март 2012 г.
Сдружение „Професионален форум за образованието”

Инспектиране и оценяване на училищата във Великобритания

*Резюме от проучване на информацията, публикувана на уеб страниците на четирите
държавни инспектиращи институции във Великобритания
Февруари – март 2012 г.*

Въведение

Британската система за инспектиране и оценяване на училищата в цял свят се счита за една от най-добре организирани и функциониращи такива системи. Елементи от системата на инспектиране на училищата във Великобритания се използват в Испания, Португалия, Литва, Латвия, Полша, Чехия и други европейски страни. Дори във Франция в последните години има редица предложения за внедряване такива елементи. Началото на училищната инспекция във Великобритания се поставя през 1839 г., но освен дългата традиция, качеството на системата се дължи и на политиката на постоянно развитие и актуализиране на дейността в няколко направления: нормативната уредба на образованието, инструментариумът за проверка и оценка на образователните институции (включително по посока на използване на информационни технологии), критериите за оценяване на постиженията на образователните институции, подготовката на инспекторите.

Като цяло, в момента в работата по инспектирането на образователните институции във Великобритания се открояват следните тенденции:

- Намаляване на относителната тежест на административната оценка за сметка на оценката на съдържателните дейности на училището
- Насърчаване на форми и дейности по самооценка на училищата, използване на тези форми при външното оценяване
- Разбиране на целите на инспекцията като подпомагане на развитието и подобряването – чрез анализ на силните и слабите страни, насърчаване на постиженията, даване на обратна връзка и препоръки за промяна
- Прозрачност на процедурата и резултатите от оценяването: информироване на родители, ученици, педагози за хода и изводите от проверката; публикуване на резултатите за широк свободен достъп

Институции

В момента в Обединеното кралство функционират следните служби за контрол на образователните институции:

- Англия: Дирекция по образователните стандарти (Office for Standards in Education – OFSTED <http://www.ofsted.gov.uk/>). OFSTED е независима служба (създадена 1993 г.), подчинена на парламента.
- Шотландия: Инспекторат на Нейно Величество за образованието (HMIE) - <http://www.hmie.gov.uk/> - независима агенция за оценяване на образователните институции на Шотландия.
- Уелс: Estyn <http://www.estyn.gov.uk/english/> - независима служба за оценяване на образователните институции в Уелс, финансирана от парламента на Уелс (National Assembly for Wales).
- Северна Ирландия: Инспекторат по образованието и обучението на Северна Ирландия (Education and Training Inspectorate, Northern Ireland) - <http://www.etini.gov.uk/>

Четирите служби имат сходна структура и функции, като най-развита и с най-голям капацитет е OFSTED. Четирите институции не са в иерархични взаимоотношения помежду си. Всяка от службите се оглавява от НМІ (Инспектор на Нейно Величество). Работата на тези служби е да организират проверки на институциите, които извършват образователни услуги (институции за предучилищно образование, училища, колежи, образователни институции за възрастни, независими училища, бординг училища и т.н., без университетите), и да информира обществото за резултатите. Проверките се извършват от екипи от НМІ инспектори (Инспектори на Нейно Величество), редовни и асоциирани. OFSTED възлага извършването на проверки и на фирми-партньори, които са оторизирани по специална процедура да извършват тази дейност. Всички инспектори, и редовните, и асоциираните, преминават редовни обучения (поне веднъж на 2 години), за да са в крак с промените в нормативната уредба, образователните стратегии, инструментариума за проверка и оценка (включително електронен). OFSTED осъществява също така онлайн и телефонна поддръжка на инспекторите и проверяващите екипи.

Важен инструмент за работата на инспекторатите във Великобритания са техните уеб страници, като особено богат и функционален е сайтът на OFSTED. На сайтовете са публикувани на свободен достъп всички документи, въз основа на които се извършват проверките: инструкции за извършване на проверка, рамки за оценяване, критерии за оценяване, график за предстоящите проверки и др. На сайтовете има раздели за родители, за ученици и за учители, в които са публикувани въпросници за оценка и самооценка, обяснения за целите и начина на извършване на проверките, описание на процедури за подаване на жалби и сигнали и др. На всеки от сайтовете има раздел, в който са публикувани всички доклади от

всички извършени проверки от 2005 г. до настоящия момент и има възможност за търсене в раздела на доклад от проверка на дадена образователно институция. Разделите с докладите се актуализират постоянно, тъй като и в самите инструкции за извършване на проверките са записани сроковете, в които докладите трябва да се публикуват в интернет. Във всеки от четирите сайта има и раздел за добри практики на училищата, установени в процеса на проверките.

Критерии

Инспекторатите на Шотландия, Уелс и Северна Ирландия работят с рамки за инспектиране и оценяване от 2010 година. В Англия от януари 2012 г. влезе в сила нова нормативна рамка за инспектиране на училищата, която реализира тенденциите за намаляване и окрупняване на показателите за оценяване, увеличаване на относителната тежест на съдържателните критерии за сметка на административните, обръщане на по-голямо внимание на резултатите и постиженията на учениците. Предложенията за промяна на рамката за оценяване на училищата бяха публикувани за обществено обсъждане на уеб сайта на OFSTED, като бяха създадени специални резюмета на нововъведенията за родители и за ученици, мултимедийни презентации, таргетирани онлайн въпросници и други улесняващи разбирането на промените и участието в обсъждането форми. Обсъждането се проведе в продължение на няколко месеца чрез попълване на онлайн въпросници, дискусии в интернет форуми и блогове, като цялата информация по обсъждането е достъпна и в момента онлайн за запознаване с хода на дискусиите и изказаните мнения.

Новите акценти при оценяването на училищата, съгласно новата рамка, са:

1. Постиганията на учениците в училището

Новата рамка за оценяване поставя специален акцент върху постиженията на учениците в училището, и особено върху четенето и грамотността. Постиганията на учениците в училището се сравняват с националните стандарти, с равнището на постиженията на учениците в другите училища, както и с равнището на постиженията на учениците в същото училище през последните 3 години. Проследява с специално напредъкът на специфични (уязвими) групи ученици (деца със СОП, деца от малцинства и мигранти, деца от социално слаби семейства и т.н.) Тези сравнителни анализи се правят от инспекторите с помощта на данните от онлайн информационната система RAISEonline. Отчита се и нивото на духовно, морално, социално и културно развитие на учениците.

2. Качество на преподаването (teaching) в училището

Преподаването включва планирането и реализирането на учебната дейност по всички учебни дисциплини и извънкласни форми, както и дейностите по проверка, оценяване, обратна връзка, подкрепа и интервенция. Обръща се внимание на това дали учителите имат високи изисквания, дали мотивират учениците и ги ангажират с разнообразни задачи, дали учителите

притежават задълбочени знания и капацитет, дали дават на учениците конструктивна обратна връзка и подкрепа, дали се съобразяват с индивидуалните нужди и особености на учениците. Проверката на качеството на преподаването се извършва предимно чрез наблюдение на уроци, като на учителите се дава обратна връзка за силните и слабите страни. Други методи за събиране на информация са разговори с учениците, преглеждане и анализ на техни работи. В новата рамка за оценяване се акцентира силно върху уменията на педагозите за развитието на грамотността на учениците чрез всички учебни предмети и формиращото (подкрепящото) оценяване.

3. Поведение и безопасност на учениците в училището

Новата рамка за оценяване предвижда наблюдение и анализ на поведението на учениците в клас и нагласите им за учене, поведението им около училището, посещаемостта на часовете и точността (закъсненията за деня и отделните часове), взаимоотношенията на учениците в училището – наличие или липса на психически и физически тормоз, насилие, предразсъдъци, толерантно поведение, чувство за безопасност. Оценяват се уменията на педагозите да направляват поведението на учениците и създават атмосфера на уважение и достойнство, в която всички ученици имат равен и справедлив шанс за учене и развитие. Обръща се внимание на уменията на учениците за оценка и превенция на риска. Оценка на тези показатели не се извършва само на базата на наблюдение по време на инспекцията. Инспекторите трябва да придобият представа за обичайните възгледи и нагласи на учениците, родителите, педагозите, ръководството, обичайния стил на взаимоотношения между тях. За целта те проверяват и анализират дейността на училището по документи за определен период от време, предхождащ проверката, обръщайки внимание на отсъствията на учениците, възникнали инциденти, жалби, работата с родители, използване на награди и наказания и т.н.

4. Качество на ръководството и управлението на училището

Новата рамка за оценяване акцентира върху уменията на ръководството да насърчава развитието и подобряването във всички аспекти на училищния живот. Основно внимание се обръща на качеството на стратегията и визията на ръководството за развитието на училището, доколко са амбициозни и високи поставените цели, какви политики и процедури се прилагат за тяхното реализиране, доколко училищната общност – педагози, ученици, родители - са запознати и ангажирани с тях. Взема се предвид качеството на учебния план и учебната програма (включително извънкласни дейности, дейности по интереси и др.) – доколко те са разнообразни и балансирани, отговарят на нуждите на учениците и дават възможност за развитие на потенциала им, насърчават доброто поведение и духовното, моралното, културното и социалното им развитие. Оценяват се капацитета и дейността на ръководството за повишаване на квалификацията на педагозите, както и работата в партньорство с други институции – местни власти, гражданско общество, бизнес, други учебни заведения.

5. Цялостна ефективност

Оценката за цялостна ефективност на училището се формира от оценките по четирите ключови показатели, като в допълнение към тях се вземат предвид справянето на училището в работата с деца със СОП и работата на училището по посока на духовното, моралното,

социално и културно развитие на учениците чрез учебни и извънучебни дейности, свързани с развитието на личностни качества и социални умения: креативност и любознателност, толерантност и уважение, планиране на живота, морални критерии, развитие на художествени и спортни умения, знания и умения за живот в демократично и мултикултурно общество и т.н.

Скала за оценяване

Оценяването на училището по всеки един от изброените показатели с извършва по следната скала:

- **Оценка 1 - „Изключителна” (Outstanding)**
- **Оценка 2 - „Добра” (Good)**
- **Оценка 3 - „Задоволителна” (Satisfactory)**
- **Оценка 4 - „Незадоволителна” (Inadequate)**

В специална рамка за оценяване е дадено кратко описание на състоянието на съответните аспекти от училищната дейност, съответстващо на всяка степен от скалата. Тези описания се прилагат от инспекторите по метода на „най-добро съответствие” при определянето на оценката на училището по всеки един показател.

Оценката за цялостна ефективност е производна от оценките по четирите компонента, като ако по един компонент училището получава незадоволителна оценка, то цялостната оценка също е незадоволителна.

Училищата с оценка за цялостна ефективност 1 - „Изключително”, не подлежат на редовна цялостна проверка в течение на 5 години, а тези с оценка 2 - „Добра” – в течение на 3 години, но могат да бъдат включени в извадка за такава проверка, а също така подлежат на тематични проверки, в това число за оценка на риска. Училищата с оценка за цялостна ефективност 3 – „Задоволително”, подлежат на мониторинг в период от 12-24 месеца след приключването на последната проверка и повторна проверка в рамките на 3-годишен период. Училищата с оценка за цялостна ефективност 4 – „Незадоволително” подлежат на мониторинг в продължение на 6-8 месеца след приключването на последната проверка и повторна проверка в рамките на 12-16 месеца след това. Освен това, незадоволителната оценка, по преценка на проверяващия екип, води до два варианта на последващи мерки. Ако проверяващият екип преценява, че училищното ръководство има капацитет да подобри нещата, то училището получава „Предупреждение за подобрене” – срок и насоки за промяна. Ако инспекторите стигнат до извода, че училищното ръководство няма капацитет за подобрене, то училището се поставя в режим „Специални мерки”, при което то бива подложено на периодични специални контролни инспекции в период до 2 години.

Възможно е и провеждане на извънредна проверка на училище по специално искане, в два случая:

- при възникнали опасения за влошаване на състоянието на училището – по искане на родители, местни власти, училищния борд
- при желание на училището да покаже, че има напредък и да получи по-висока оценка (в този случай OFSTED може да поиска от училището да заплати разходите за извършването на проверката)

Организационни елементи на проверките

Проверките имат различна продължителност (в повечето случаи 2 дни, но може да стигнат и до 30 дни) и в тях участват различен брой инспектори. Така например, прогимназиално училище с 350 ученика е било проверявано през януари 2012 г. от 3-ма инспектори в продължение на 2 дни. Обикновено училището получава предизвестие в рамките на 2 работни дни, но може да има и проверка без предизвестие. Преди започването на проверката от училището може да бъде поискана неговата самооценка (по стандартен формуляр), както и други училищни документи. Голяма част от необходимата предварителна информация инспекторите получават от националната информационна система за образованието **RAISEonline**, която съдържа данни за успеха и напредъка на учениците във всички училища, обработени и представени графично и таблично по различни показатели. Тази система също е публично достъпна, доколкото не съдържа никакви лични данни и конкретна информация за отделни ученици или учители.

Идвайки в училището на проверка, инспекторите са длъжни да спазват определен код на поведение, който включва: обективност и безпристрастност; съответствие на оценяването с рамката и националните стандарти; базиране на оценката на ясни и стабилни доказателства; честност, коректност и почтеност; учтивост и уважение към оценяваните, стремеж за минимизиране на стреса на оценяваните; работа в интерес на потребителите на образователната услуга – учениците и родителите; целенасочен и продуктивен диалог с оценяваните; зачитане поверителността на информацията.

Училището от своя страна създава условия за продуктивно и полезно извършване на проверката, като осигурява подходящи условия за работа на инспекторите на основа на уважение и професионално поведение. Училищният екип поддържа открит и честен диалог с инспекторите, позволява им достъп до необходимите дейности и документи, работи за минимизиране на бюрокрацията, нарушенията на учебния процес и стреса и т.н. Директорите участват в работата на инспекцията, като са поканени да проведат предварителен разговор с проверяващите, да участват в съвместни наблюдения на уроци, да присъстват на официалните срещи на екипа на проверката в края на всеки ден на проверката и т.н.

Намаляването на стреса от проверката и създаване на работна и конструктивна атмосфера е важен елемент от работата на инспекторите. С тази цел рамката за оценяване е публикувана на сайта на OFSTED, публикуват се и предварителни графици за редовните инспекции. В някои изключителни случаи, при проверка на училища със сериозни проблеми, се практикува провеждане преди започването на проверката на предварителен семинар с училищния екип.

Работата на инспекторите в училището се състои предимно в наблюдението на учебни часове и други училищни дейности (извънкласни занимания, допълнителни занимания с различни групи ученици и т.н.) Така например, при проверката през януари 2012 г. на прогимназиално училище с 350 ученика инспекторите са посетили за 2 дни 22 учебни часа. Други дейности на инспекторите са разговори с ученици и педагози, среща с представители на училищния борд, както и обработка на попълнени въпросници от родители и ученици, които училището е длъжно да разпрати и събере в рамките на проверката. По време на наблюдението на учебни часове и всички други дейности по проверката инспекторите попълват специални форми за оценяване, които се прилагат към документацията от проверката и съдържат информацията, въз основа на която инспекторите са поставили съответните оценки на училището в различните аспекти. На наблюдаваните педагози задължително се дава обратна връзка.

Докладът от извършената проверка обикновено се изготвя и изпраща в училището в рамките на 10 работни дни след края на проверката, след което училището разполага с 1 ден за предоставяне на допълнителна информация. Докладът се публикува на уеб сайта на OFSTED в рамките на 15 работни дни след края на проверката. Към доклада като приложение се изготвя и се изпраща в училището кратко писмо до учениците за резултатите от проверката. Училището има ангажимента да изпрати доклада на всички родители и да запознае всички ученици с предназначението за тях писмо.

Заклучение и приложения

Цялостният дух, стил, език на документацията на служба OFSTED, с която се запознахме, е доминиран от идеята за подпомагане на развитието и напредъка, както и от изключително уважително и партньорско отношение от страна на инспекторите към представителите на училището – педагозите и учениците. В това отношение особено показателен е приложението от нас доклад от проверка на училище (това беше най-скорошният доклад, публикуван на сайта на OFSTED към момента на извършване на проучването, от проверка, проведена на 11-12 януари 2012 г.). Проверяваното училище е получило незадоволителна оценка с предупреждение за подобрение, но в доклада и в приложението към него – писмо до учениците, са казани много добри думи за редица аспекти на училищния живот, които заслужават висока оценка, и не се омаловажават от крайната незадоволителна оценка. В доклада са обяснени ясно и достъпно причините за крайната незадоволителна оценка и последствията, произтичащи от нея, и същевременно е изразено доверие във възможностите

ПРОЕКТ BG051PO001-3.2.05 «УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ
НА СИСТЕМАТА ЗА ИНСПЕКТИРАНЕ НА ОБРАЗОВАНИЕТО»
Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна
програма "Развитие на човешките ресурси" 2007-2013,
съфинансирани от Европейския социален фонд на Европейския съюз

на ръководството на училището и на целия училищен екип, включително учениците, да се справят със ситуацията и да постигнат необходимото подобрене.

От всички документацията на служба OFSTED, с които се запознахме, избрахме няколко ключови, които представяме в пълния им текст (оригинал и работен превод):

1. Провеждане на училищни инспекции. Насоки за инспектиране на училищата в Англия. (Conducting school inspections from January 2012)
2. Рамка за училищна инспекция (The framework for school inspection from January 2012)
3. Схема и скала за оценяване на субсидирани училища (The evaluation schedule for school inspections from January 2012)
4. Формуляр за данни (Evidence form)
5. Ръководство за използване на формуляра за данни (Guidance on the use of evidence forms)
6. Доклад от извършена проверка на училището в гр.Лийдс, 11-12 януари 2012 г.

Съставил: С.Нанчева